

Siirtolaisuusinstituutin vastaanottamaa arkisto- ja museomateriaalia 1.2.–7.11.2014

Siirtolaisuusinstituutti kiittää lämpimästi kaikkia lahjoittajia!

Jarno Heinilä

Instituutti on saanut jälleen huomattavan määrän lahjoituksia. Varsinainen yksityiskohtainen lahjoitusluettelo löytyy netistä osoitteesta: <http://www.migrationinstitute.fi/fi/arkisto/lahjoitukset>.

Arkistot ja kokoelmat: Instituutti on vastaanottanut neljä suurempaa arkistokokoelmaa. Niistä suurin on Filmihalli Oy:n toimitusjohtajan Antti Välikankaan lahjoitus koskien hänen videomateriaaliaan, valokuviaan, käsikirjoituksiaan jne. Materiaali lahjoitettiin instituutille 40-vuotisjuhlien yhteydessä 15.8.2014.

Prof. Jorma Pohjanpalon yksityisarkistoon liittyvä siirtolaisuusmateriaali tarjoaa huomattavan määrän tietoa 1930-luvun australiansuomalaisista. Kolmannen merkittävän kokonaisuuden muodostaa Saksan Suomi-koulujen arkisto, joka sisältää yli kahdenkymmenen Saksassa toimivan Suomi-koulun pysyvästi säilytettävät asiakirjat 1970-luvulta 2010-luvun alkuun.

Amerikansuomalainen Esa Hakala on täydentänyt kokoelmaansa, jossa on materiaalia erityisesti eräistä floridansuomalaisista yhteisöistä, sekä Hakalan omaan perheeseen liittyvää aineistoa.

Kirjeet ja postikortit: Instituutti on vastaanottanut kaikkiaan kahdeksan lahjoitusta, jotka sisältävät kirjeitä ja postikortteja. Määrällisesti suurin on herra Aaro Ala-Outisen siirtolaispostikorttikokoelma, joka koostuu n. 200 kortin kopiaista.

Viranomaisasiakirjat: Kaksi lahjoitusta, jotka käsittävät Australiaan ja toinen USA:han suuntautunutta siirtolaisuutta.

Elämäkertakirjoitukset: Lahjoitukset käsittävät kahden henkilön elämänkerrat: elämäkerta-kirjoitus amerikansuomalaisesta Katri Tervosesta (1887–1968), sekä australiansuomalaisesta Matti Penttilästä.

Haastattelutallenteet: Amerikansuomalaisten haastatteluja, vv. 1984–1989. 23 C-kasettia.

Luettelot: Kokoelmamme ovat karttuneet neljällä luettelo-kokonaisuudella, joista mainittakoon seuraavat luettelot: luettelo Lempi Dagmar Mans-

fieldin yksityisarkistosta Kanadan valtionarkistossa; luettelo Finnish Canadian Amateur Sports Federationin arkistosta Kanadan valtionarkistossa; luettelot Neuvostoliittoon loikanneista Stalinin vainoissa menehtyneistä kolttsaamelaisista; Neuvostoliittoon loikanneista petsamonsuomalaisista; luettelo Karjalan tasavallassa Puudoshin kaupungissa vuosina 1937–38 teloitetuista 60 suomalaisesta.

Valokuvat ja negatiivit: Tähän ryhmään kuuluu kahdeksan lahjoitusta, joista mainittakoon mm. Amerikansuomalaisen Keskusosuuskunnan (Central Co-operative Wholesale) koulutustoimintaan liittyviä valokuvia 1920–1930-luvuilta; pappi Eero Vartiainen työhön ja perheeseen liittyviä valokuvia USA:sta (1921–1938); Leväsen perheen Australian-siirtolaisuuteen liittyviä valokuvia 57 kpl.; viisi valokuvaa 1900-luvun alun Ohion amerikansuomalaisista.

Sukulselvitykset ym. sukututkimuksen yhteydessä syntyneet aineisto: Sukututkimukseen liittyen on vastaanotettu neljä lahjoitusta. Materiaali kohdistuu Saksaan, Pohjois-Amerikkaan ja Australiaan suuntautuneeseen siirtolaisuuteen.

Artikkelit: Artikkelit-kokoelma karttui kahdella lahjoituksella: artikkelilla Penedon brasiliansuomalaisen siirtokunnan asukkaasta Emil Markkulas-ta, sekä amerikan- ja kanadansuomalaisiin liittyviä tieteellisistä aikakauslehtiartikkeleista.

Lehtileikkeet: Lehtileikkeet-kokoelmamme karttui neljällä lahjoituksella. Näistä huomattavin on Suomen Paluumuuttajat r.y.:n keräämä paluumuuttoaiheinen lehtileikekokoelma, joka koostuu noin n. 200 leikkeestä vuosilta 1976–2013.

Äänilevyt: Äänilevykokoelmamme karttui neljällä LP-levyllä, lahjoittajana kanslianeuvos Risto Laakkonen.

Esineet: Order of Runeberg-järjestön jäsenrintamerkin lahjoitti rouva Anja Auer Muurasjärveltä.

Muut lahjoitukset koostuvat kahdesta kokonaisuudesta, jotka käsittävät valokopioituja piirroskuvia, lehtileikkeitä lehtimateriaalista, valokuvia jne.

Helsinki 3.11.2014

Yksityisten arkistojen valtionavusta annetun lain uudistustyö etenee

Jarno Heinilä

Suomen arkistolainsäädäntöä ollaan uudistamassa perinpohjaisesti lähivuosina. Nykyinen arkistolaki on jo 20 vuoden takaa. Lain voimassaolon aikana on arkistojen toimintaympäristö kokenut suuria muutoksia, joista ehdottomasti merkittävin on ollut digitalisoitumisesta seurannut sähköisen arkistoinnin sekä tiedonhaun jatkuva yleistyminen. Tämä murros yhdessä valtiontalouden kroonisten säästöpainneiden sekä arkistolainsäädännön yleisen selkeyttämistavoitteen kanssa toimi punaisena lankana, kun opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman yksityisarkistojen valtionapua koskevan lain uudistamista pohtineen työryhmän luonnos uudeksi yksityisarkistolaiksi esiteltiin opetus- ja kulttuuriministeriön 3.11.2014 järjestämässä kuulemistilaisuudessa. Asianosaisten organisaatioiden edustajien keskuudessa luonnos sai suurelta osin suopean vastaanoton; esitetty kritiikki tiivistyi ehdotusluonnoksen problemaattiseen luonnehdintaan ”kansallisesti arvokkaista asiakirjoista”.

Yksityisarkistojen asemasta on säädetty lailla vuodesta 1975 alkaen, jolloin astui voimaan laki yksityisten arkistojen valtionavusta. Lain keskeisenä tarkoituksena on ollut turvata kansallisen kulttuuripe-

rinnön ja tieteellisen tutkimuksen kannalta merkityksellisiä aineistoja säilyttävien yksityisten arkistojen toimintaedellytykset. Pysyvää valtionapua saa tällä hetkellä 11 arkistoa. Uudessa yksityisarkistolaissa pysyväisluonteisen tuen saajat olisivat samoja kuin tähänkin asti. Lakiluonnoksessa oleva tavoite resursien suuntaamisesta enemmän itse toimintaan kuin toimintaa ylläpitäviin instituutioihin tulisi merkitsemään arkistojen välisen yhteistyön lisääntymistä ja syvenemistä. Tämä voisi käytännössä johtaa esimerkiksi eri arkistojen yhteisiin säilytystiloihin.

Uudessa lakiluonnoksessa pysyvän avustuksen rinnalla olisi aivan uutena rahoitusmuotona ns. kertaluontoinen hankeavustus, jollaista voisivat hakea yksityisten yhteisöjen lisäksi myös julkisyhteisöt sekä yksityiset henkilöt tai jotkut edellä mainituista yhdessä. Tämä tekisi mahdolliseksi yksityisen ja julkisen sektorin yhteishankkeet yksityisarkistojen kehittämisessä. Siirtolaisuusinstituutille ja sen arkistotoiminnalle juuri hankeavustuspykälä edustaa lakiluonnoksen konkreettisinta antia. Toteutuessaan laki olisi omiaan vauhdittamaan arkistoihin liittyvien kehittämishankkeiden suunnittelua.

Otamme vastaan lahjoituksia

Siirtolaisuusinstituutilla on sääntöjensä mukaan oikeus ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja Suomesta ja ulkomailta. Aikaisemmin saamansa lahjoitukset instituutti on sijoittanut mm. tutkimusrahastoonsa, josta tuetaan vuosittain suomalaiseen siirtolaisuuteen liittyvää tutkimusta, dokumentaatiota ja konferenssitoimintaa.

Instituutissa ylläpidettävä siirtolaisuusarkisto ottaa myös vastaan lahjoituksena erilaisia dokumentteja jälkipolville säästettäväksi. Tällaista materiaalia ovat mm. käsikirjoitukset, kirjeet, valokuvat, äänilevyt ja pienimuotoiset tarve-esineet.

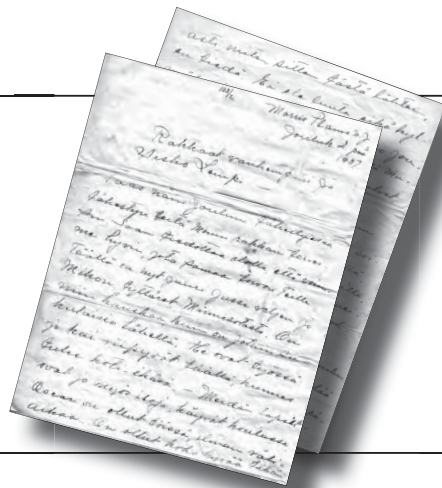
Yhteydenotot: Johtaja Ismo Söderling,
Arkistonhoitaja Jarno Heinilä,

isoder@utu.fi
jshein@utu.fi

+358-50-511 3586
+358-2-28 404 60

Joulupaketteja ja rahakirjeitä Amerikasta

Tytti Laine

Kaiken joulutohinan ja kulutuksen keskellä on ollut mieltä avartavaa tutustua Siirtolaisuusinstituutin siirtolaiskirjeiden välityksellä joulun viettoon puutteen ja sodan aikoina niin Suomessa kuin Pohjois-Amerikassakin. 1900-luvun alussa tuhannet suomalaiset lähtivät Yhdysvaltoihin ja Kanadaan paremman elintason toivossa. Joitakuuta onnistui, toisia taas ei. Amerikan ”kultamaa” ei aina osoittautunut nimensä veroiseksi onnelaksi. Suuri osa suomalaisista päätyi työhön kaivoksille, puuteollisuuden pariin sekä palvelijoiksi pienellä palkalla. Toisaalta, kun Suomessa kärsittiin sota-aikojen puutteesta, Yhdysvalloissa ja Kanadassa olot olivat huomattavasti paremmat. Puolin ja toisin avustettiin ystäviä ja sukulaisia, ja erityisen tärkeä vuodenaika lahjojen ja avustuspakettien lähettämiseksi oli tietenkin joulu.

1930-luvulla rahan lähettäminen vaikutti olevan tavaran lähettämistä yleisempää. Vuosikymmentä riivannut lama vaikutti kuitenkin amerikansuomalaistenkin työmahdollisuuksiin ja toimeentuloon. Joulukuussa 1937 Hilda lähetti vanhemmilleen Suomeen New Yorkin osavaltiota yhden dollarin. Saatekirjeeseen hän kirjoitti: ”Toivon, että äiti voi laittaa tällä dollarilla hyvät kahvit ja sitä juodessa muistella myös Hilda-tyttöään, siellä kaukana meren takana”. Seuraavana vuonna Hilda ei pystynyt enää lähettämään minkäänlaista joululahjaa työn- ja rahanpuutteen vuoksi. Hän myös mainitsi Suomella menevän niin hyvin, ettei rahan lähettämiseksi ollut tarvetta. Vuoden 1939 jouluna tilanne oli kuitenkin täysin muuttunut. Suomessa oli juuri puhjennut talvisota ja suomalaisperheet olivat kipeästi avun tarpeessa. Hilda kirjoitti korjanneensa ja paikanneensa takkeja ja villavaatteita lähetettäväksi Punaisen Ristin kautta Suomeen. Vanhemmilleen hän kirjoitti lähettävänsä ”vähän kaffirahaa, kun tulee soveliaampi aika, että tulevat perille”. Sota-aikana rahan lähettäminen kirjeessä, joka todennäköisesti avattaisiin sensorin toimesta, oli riskialtista.

Jatkosodan jälkeen elintarvikkeiden säännöstely kesti aina vuoteen 1954 saakka. Tänä ajanjaksona amerikansuomalaiset lähettivät ahkerasti ruokapaketteja sukulaisilleen ja ystävilleen Suomeen. Etenkin kahvi ja sokeri olivat haluttuja elintarvikkeita. Joulukuussa 1946 Minna New Yorkista lähetti sukulaisilleen Vaasaan kolme kiloa kahvia. Tullimääräysten vuoksi paketin päälle piti kirjoittaa neljän eri vastaanottajan tiedot, jotta tullimaksuilta vältyttäisiin. Myös vaatteita lähetettiin Yhdysvalloista paljon. Vähempituloiset lähettivät omia käytettyjä vaatteitaan, parempituloiset uusia. Leo lähetti Brooklynistä joka joulu vaatteita sukulaisilleen Suomeen. Kahdena jouluna uudet takit sukulaispojilleen, nylonvilalaiset sukat, hansikkaat, solmioita ja muuta vaatetta. Sukulaismiehen piipputupakkaa ei sopinut koskaan unohtaa. Lapsille lähetettiin toki myös leluja. Vuonna 1955 Leon onnekkaita sukulaispojat vastaanottivat Amerikasta sähkölähettimen ja –vastaanottimen sekä Cadillacin koottavan pienoismallin.

Laivayhtiöiden kautta voitiin tilata myös valmis-paketteja lähetettäväksi Suomeen. Esim. *Swedish American Line*-laivayhtiö tarjosi 1950-luvulla kolmea erilaista valmispakettia. Halvin sisälsi neljä paunaa kahvia, keskihintainen kahvin lisäksi kaksi paunaa riisiä, paunan luumuja, pakettin kuivattuja hedelmiä sekä kanelia. Kallein paketti, jollainen tilattiin vuonna 1952 myös Kanadasta Turkuun, Puistomäenkadulle, sisälsi edellisten lisäksi vielä makeaa suklaata, leivontakaakaota, savukkeita sekä parin nylonsukkia. Saatekirjeessä kehoitettiin antamaan sukat eteenpäin eräälle oopperalaulajattarelle Suomessa Oopperassa (myöh. Suomen Kansallisooppera), jos ne olisivat vastaanottajalle liian suuret.

Vaikka elintarvikkeista oli pulaa, säännöstely ei estänyt suomalaisia lähettämästä joululahjoja siirtolaisiksi lähteneille sukulaisilleen. Joulukuussa 1950 jalasjärveläinen äiti lähetti pojalleen ja tämän perheelle Michiganiin laatikollisen villasukkia ja la-

pasia, ”rasoja”, ja nahkakantisen kuvakirjan eli valokuva-albumin. Kaikenlaiset käsityöt olivatkin suosittuja lahjoja. Käsintehtyjä pöytäliinoja, pyyhkeitä ja nenäliinoja lähetettiin Pohjois-Amerikkaan paljon. Vuoden 1955 jouluna Leo vastaanotti Brooklynissä kaulahuivin, Uuden Kuvalehden tilauksen puoleksi vuodeksi sekä kirjan. Suomenkielinen kirjallisuus sekä kirjojen että sanoma- ja kuvalehtienkin muodossa oli suosittu joululahja. Signekin tilasi sukulaiselleen tai ystävälleen Kanadaan Suomen Kuvalehden vuonna 1954 ”niinkuin, kaikkina edellisinä vuosinakin”. Kun vastaanottaja oli itse lukenut

kirjat ja lehdet, ne laitettiin usein kiertoon joko muille amerikansuomalaisille tai paikalliseen kirjastoon.

Puutteen aikana joululahjojen valintaan liittyi olennaisesti tarve. Suomeen lähetettiin elintarvikkeita ja vaatteita, Yhdysvaltoihin valokuvia, perinneäsitöitä ja suomenkielistä kirjallisuutta, jotka kaikki ylläpitivät suomalaista kieltä ja kulttuuria muualle muuttaneiden keskuudessa. Ehkä me nykysuomalaisetkin voisimme kulutushuuman keskellä hetkiseksi pysähtyä miettimään, mitä oikein ostamme ja miksi.

Ruotsinsuomalaiset Vietnamin sota lopettamassa

Syksy 1969 oli kiireistä aikaa Volvon Torslandan tehtaalla Göteborgissa. Volvojen menekki oli kova. Työhullut suomalaiset tekivät joskus kahtakin tuuria peräkkäin. Työn katkaisi ainoastaan pakollinen yölepo ja jokunen ns. toimintapäivä. Työpaikalla lähti kiertämään eräänä päivänä huhu, että seuraavana päivänä olisi juuri tällainen toimintapäivä. Luottamusmiehet ilmoittivatkin, että hanskat pannaan tiskiinkin klo 14 ja lähdetään Götaplatsille (vastaa Helsingin Senaatintoria) osoittamaan mieltä Vietnamin puolesta. On kuulema Olof Palmekin mahdollisesti paikalla.

Tuli perjantai ja klo 14. Oman liukuhinnan suomalaiset alkoivat kerääntyä yhteen. ”Relle” puuttui. Hän oli juonut kossupullonsa liian aikaisin, ja lempeät ruotsalaiset työnjohtajat olivat kantaneet hänet työnjohtajien koppiin lepäämään. Nostimme Rellen olkapäillemme ja marssi kohtia autoja alkoi. Yksi bussi oli enää jäljellä, nousimme siihen.

Götaplatsilla oli tuhansittain ihmisiä. Tarcoitus oli kiertää paikallisia katuja ”USA ut ur Vietnam” huudellen. Väelle oli jo jaettu myös erilaisia mielenosoitusplakatteja. Tulimme

myöhässä ja kävin järjestysmieheltä kysymässä myös meille suomalaiselle jotain kannettavaa. Agitaattori pyöritteli hyvin vahattuja viiksiään sormiensa läpi: ”Nå jaa, jävla, varsinaiset iskulauseet menivät jo, mutta tuossa seinän vierellä näkyy maassa olevan vielä joitain kylttejä, ottakaa ne”. Sen kummemmin katsomatta jakelin porukallemme kyltit ja menimme kulkueen hännille.

Marssi alkoi. Kadunvieret olivat mustanaan ihmisiä. Jostain kumman syystä kansalla tuntui olevan hauskaa, kun saavuimme kohdalle. Vilkaisin takanani kävelevän Veijon kylttiä. Siinä luki suomeksi: ”Vaadimme pidempää mammalomaa”. Omassa kyltissäni luki ”Vaadimme korotusta eläkkeisiin”. Meille oli lyöty käteen edellisen vappukulkueen kyltit. Olimme juuri ohittamassa suomalaisten ravintolaa ”Virveliä”. Ilmoitin pojille, että eiköhän siirrytään ottamaan huurteiset. Kyltit jätimme Virvelin ovenpieleen. Relle palasi kämpille kahden päivän kuluttua. Hänet olimme jättäneet bussiin selviämään. Vietnamin sota loppui viisi vuotta myöhemmin.

Ismo Söderling